

Yrkesmässig hygienisk verksamhet – vägledning i form av frågor och svar

1. Kan krav ställas på verksamhetsutövaren att denne har genomgått hygienutbildning?
2. Bör speciella arbetskläder användas vid yrkesmässig hygienisk behandling?
3. Bör tvättställ finnas i lokalen?
4. Hur ofta behöver den som utför ett ingrepp tvätta och sprita händerna?
5. Vilka instrument behöver vara sterila vid piercing och tatuering för att förhindra smittspridning?
6. Hur kontrolleras att inköpta nålar är sterila?
7. Ska tatueringsfärger vara sterila?
8. Behöver koppar för tatueringsfärger vara sterila?
9. Vad är ett ultraljudsbad?
10. Behöver lokalen ha ett särskilt rum för rengöring, desinfektion och sterilisering av instrument?
11. Behöver piercing- och tatueringsverksamheter ha diskdesinfektor?
12. Vilka krav kan ställas på en verksamhet som använder en autoklav för sterilisering av instrument?
13. Kan en torrsterilisator användas vid piercing och tatuering?
14. Hur kontrolleras en torrsterilisator?
15. Vilka krav finns det på städutrymme och utslagsvask för städvatten i lokalen?
16. Kan städvatten hällas ut i toalettstolen eller i diskbänkens diskho?
17. Hur ska stickande och skärande avfall hanteras, såsom nålar och skalpeller?
18. Räknas kosmetisk tatuering och permanent makeup som tatuering, till exempel permanenta läpplinjer och eyeliner?
19. När blir en hemmatatuerare yrkesmässig verksamhet?
20. Vilka krav kan ställas på verksamheter som inte har en fast lokal?
21. Hur hanteras blodavfall som uppkommer vid koppning (wet cupping)?
22. Behöver nagelfilar rengöras och i så fall hur?
23. Vad finns det för krav på ventilation i en lokal där yrkesmässig hygienisk verksamhet bedrivs?

1. Kan krav ställas på verksamhetsutövaren att denne har genomgått hygienutbildning?

Enligt miljöbalken ska den som avser att bedriva en verksamhet skaffa sig den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. Inom yrkesmässig hygienisk verksamhet är det viktigt att verksamhetsutövaren är medveten om vilken hygiennivå som verksamheten behöver ha för att undvika smittor och andra infektioner. Därför kan det vara lämpligt att verksamhetsutövaren har genomgått en utbildning i hygienfrågor eller förvärvat kompetensen på annat sätt. Miljöbalken ställer dock inga krav på hur denna kunskap inhämtas.

2. Bör speciella arbetskläder användas vid yrkesmässig hygienisk behandling?

Speciella arbetskläder bör användas. Dessa bör förvaras på arbetsplatsen och åtskilda från privata kläder enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet. Skälet är att smittämnen kan överföras via kläder. Ett kortärmat plagg kan vara lämpligt som arbetsplagg eftersom långärmade plagg förhindrar möjligheten till korrekt handhygien samt medför risk för att förorenas i samband med behandling.

3. Bör tvättställ finnas i lokalen?

I lokalen bör det finnas lämpligt placerade tvättställ för handtvätt som bör ha rinnande varmt och kallt vatten och vara utrustade med flytande tvål, engångshanddukar och desinfektionsmedel enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet. I detta sammanhang avses inte tvättställ i toalettutrymmen. Är handfatet placerat i behandlingsrummet underlättas möjligheten till att hålla en god handhygien. Därtill förebyggs smittriskmomentet med att ta i dörrhandtag med rena händer vid öppning/stängning av dörrar.

4. Hur ofta behöver den som utför ett ingrepp tvätta och sprita händerna?

För att minska risken för smitta är det viktigt att händerna tvättas om de är eller kan misstänkas vara smutsiga samt att de också desinfekteras vid behandlingar som innebär penetrering av hud eller slemhinna.

5. Vilka instrument behöver vara sterila vid piercing och tatuering för att förhindra smittspridning?

Det är viktigt att instrument som används för att penetrera hud eller slemhinna är steriliserade. Det gäller till exempel tatuerings- och piercingnålar samt skalpell. I vissa fall är det även viktigt att instrument som inte direkt penetrerar huden också steriliseras pga. kontamineringsrisk som t.ex. tuber inom tatueringsverksamhet. När instrumenten steriliseras blir de fria från smittämnen.

6. Hur kontrolleras att inköpta nålar är sterila?

Om det inte står på produktens yttre- eller innerförpackning är det viktigt att verksamhetsutövaren efterfrågar skriftlig information från tillverkaren eller försäljaren som visar att den inköpta ”batchen” av produkten är steril samt dess hållbarhetstid.

7. Ska tatueringsfärger vara sterila?

För att uppfylla kraven på sterilitet krävs att de levereras i en behållare som bibehåller tatueringsfärgens sterilitet fram till dess användande, enligt 2 § g Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2012:25) om tatueringsfärger. Även om en öppnad behållare med tatueringsfärg inte behåller sin sterilitet efter att förpackningen har brutits, är det naturligtvis viktigt att den färg som injiceras i kundens hud är så ren som möjligt för att förebygga infektioner.

8. Behöver koppar för tatueringsfärger vara sterila?

Då färgen ska vara så ren som möjligt för att förebygga infektioner vid injicering i hud är det lämpligt att också färgkopparna är steriliserade. Genom att använda steriliserade koppar i ledet mellan färgbehållare och injicering kan risken för infektioner minskas.

9. Vad är ett ultraljudsbad?

Ultraljudsbad används för mekanisk rengöring och innebär att instrument och redskap blir mekaniskt rengjorda med hjälp av ultraljud. Ultraljud fungerar inte desinfekterande. Ultraljud kan användas för att underlätta rengöringen av rörformiga instrument eftersom dessa kan vara svåra att rengöra manuellt. För att säkerställa att ultraljudsbadet fungerar som det ska är det viktigt att följa tillverkarens instruktioner om vilka kontroller som behöver göras av apparaturen etc.

10. Behöver lokalen ha ett särskilt rum för rengöring, desinfektion och sterilisering av instrument?

I lokalen bör det finnas särskilda utrymmen med arbetsbänkar, rinnande varmt och kallt vatten samt lämpliga anordningar för rengöring, desinfektion och sterilisering av instrument och redskap, enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet. Detta är en förutsättning för att kunna hålla god hygien i lokalen och därmed minska risken för smittspridning. Det är därför lämpligt att ha ett särskilt rum, men för en liten verksamhet kan det räcka med att ha ett väl avgränsat utrymme, till exempel bakom en avtorkningsbar skärmvägg i behandlingsrummet.

11. Behöver piercing- och tatueringsverksamheter ha diskdesinfektor?

Nej, det är inget krav. Om verksamheten inte har en diskdesinfektor kan rengöring och desinfektion av instrument och redskap istället åstadkommas genom att de först noggrant diskas med diskmedel och varmt vatten (mekanisk rengöring) och därefter desinfekteras.

12. Vilka krav kan ställas på en verksamhet som använder en autoklav för sterilisering av instrument?

Det är viktigt att en autoklav är anpassad för den verksamhet som bedrivs och att kontroller kontinuerligt utförs för att säkerställa att autoklaven fungerar som den ska. Information om hur validering och kontroller genomförs för att säkerställa funktionen kan verksamhetsutövaren inhämta från tillverkaren eller från annan källa med erfarenhet av en sådan autoklav.

Vid sterilisering av rörformiga instrument exempelvis tuber, behöver en vakuumentautoklav med upprepade vakuumcykler användas, en B-klassad autoklav. Detta för att säkerställa att instrumenten även blir steriliserade inuti.

Bruksanvisning med uppgifter om typ av autoklav och dokument som visar att validering och kontroller utförs är en del i verksamhetens egenkontroll. Det är verksamhetsutövaren som ska kunna visa att rätt typ av autoklav används vid sterilisering av verksamhetens instrument och redskap och att autoklaven fungerar som den ska.

13. Kan en torrsterilisator användas vid piercing och tatuering?

Torrsterilisering/hetluftssterilisering kan användas för sterilisering av icke rörformiga instrument. Innan metoden används behöver man kontrollera att materialet i instrumenten och redskapen tål den höga värmen.

Normalt använder man inte sterilpåsar till en torrsterilisator utan använder instrumenten direkt eller ser instrumenten enbart som mycket rena. Om det krävs att instrumenten ska vara sterila krävs specialgjorda sterilpåsar som klarar höga temperaturer.

14. Hur kontrolleras en torrsterilisator?

Information om validering och kontroller inkl. användning av indikatorstickor, sporprovtagning etc. för den torrsterilisator som används i verksamheten får verksamhetsutövaren inhämta från tillverkaren eller annan källa med erfarenhet av torrsterilisering med samma apparat.

15. Vilka krav finns det på städutrymme och utslagsvask för städvatten i lokalen?

I lokalen bör det finnas ett ändamålsenligt städutrymme som är försett med utslagsvask och rinnande varmt och kallt vatten enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet. Detta för att minska risken för uppkomst av olägenhet för människors hälsa. Av samma skäl är det viktigt att fuktig utrustning som moppar och trasor kan hängas upp så att de torkar snabbt. Städmateriell som är fuktiga en längre tid gynnar bakterietillväxten. Vidare är det lämpligt att det finns en frånluftsventilation i utrymmet så att smutsig luft inte kommer ut i behandlingsrummet.

Utslagsvask med kallt och varmt vatten finns lämpligen i städutrymmet, men i undantagsfall kan utslagsvasken finnas i nära anslutning till städutrymmet under förutsättning att hygien inte försämras med ökad smittrisk som följd.

16. Kan städvatten hållas ut i toalettstolen eller i diskbänkens diskho?

I undantagsfall kan toalettstolen användas men i så fall är det viktigt att det finns särskilda rutiner för städning av toaletten i samband med tömning av städvattnet. Däremot är det angeläget att städvattnet inte hålls ut i diskbänkens diskho/utslagsvask där instrument och redskap rengörs eftersom det kan resultera i en ökad risk för smittspridning.

17. Hur ska stickande och skärande avfall hanteras, såsom nålar och skalpeller?

Det är viktigt att avfallet förpackas på ett sådant sätt att inte någon person kan skadas vid den fortsatta hanteringen av avfallet. Detta kan t.ex. lösas genom användning av behållare som är säkra för genombrott av vassa föremål.

Det är lämpligt att verksamhetsutövaren kontaktar den förvaltning som ansvarar för renhållning inom kommunen för att få information om var denna typ av avfall kan slängas. Olika kommuner har olika lösningar för avfallshantering.

18. Räknas kosmetisk tatuering och permanent makeup som tatuering, till exempel permanenta läpplinjer och eyeliner?

Ja, tatuering innebär att hudbarriären penetreras och det görs även vid kosmetisk tatuering och permanent makeup.

19. När blir en hemmatatuerare yrkesmässig verksamhet?

Uttrycket yrkesmässigt finns inte beskrivet i förarbetena till miljöbalken. Nedanstående punkter kan användas vid en bedömning om en verksamhet eller en åtgärd är yrkesmässig. Bedömningen sker från fall till fall, så punkterna är endast en vägledning och inte uttömmande.

Det är yrkesmässig verksamhet när den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd:

- är näringsidkare
- kallar sig företagare
- uppenbarligen bedriver verksamhet kommersiellt
- utför tjänster åt någon annan
- tar betalt
- marknadsför verksamheten/åtgärden

20. Vilka krav kan ställas på verksamheter som inte har en fast lokal?

Miljöbalken ställer samma krav på ambulerande verksamheter som på verksamheter i fast lokal. Det innebär att verksamhetsutövare fortlöpande ska planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga verkningar som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön. Detta regleras i 26 kap 19 § miljöbalken. För anmälningspliktiga verksamheter finns

ytterligare krav vilket framgår av förordningen om (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

21. Hur hanteras blodavfall som uppkommer vid koppning (wet cupping)?

Blodavfall från koppning kan likställas med hushållsavfall och kan spolas ut med avloppsvattnet såvida det inte finns en känd blodsmitta.

22. Behöver nagelfilar rengöras och i så fall hur?

När det gäller nagelfilar som är avsedda för flergångsbruk är det lämpligt att tillverkarens anvisningar för rengöring/smittrening följs.

Instrument och redskap som kan komma i beröring med skadad hud, utan att dessa penetreras avsiktligt, bör mekaniskt rengöras och desinfekteras enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet.

23. Vad finns det för krav på ventilation i en lokal där yrkesmässig hygienisk verksamhet bedrivs?

En lokal för yrkesmässig hygienisk verksamhet bör ha en god luftkvalitet vilket framgår av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet. Detta förutsätter att det finns tillufts- och frånluftsdon (ventiler) i tillräckligt antal och att dessa är placerade på ett sådant sätt att såväl ett tillskott av frisk uteluft (tilluft) som ett luftombyte möjliggörs i behandlingsrummet.

Folkhälsomyndigheten har tagit fram en kompletterande vägledning till myndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:18) om ventilation. I den framgår att ett tilluftsflöde mindre än 7 liter luft per person och sekund med ett tillägg av 0,35 liter luft per kvadratmeter kan innebära en olägenhet för människors hälsa i allmänna lokaler. Detta kan vara en bedömningsgrund för lokaler för yrkesmässig hygienisk verksamhet.